

**Загорська О. І.** – старший викладач відділу підвищення кваліфікації прокурорів з питань запобігання корупції інституту підвищення кваліфікації прокурорів Національної академії прокуратури України, м. Київ  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6841-7115>

## Психологічні особливості порушення обмежень щодо одержання подарунків

*Порушення обмежень щодо одержання подарунків у вітчизняному законодавстві розглядають як адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, що не прямо, а опосередковано належить до корупційних діянь. Порушення обмежень щодо одержання подарунків тягне за собою дисциплінарну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність. Метою цієї статті визначено дослідження особливостей суб'єктивної сторони складу правопорушення, передбаченого ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Методологія. Використано загальнонаукові методи формальної логіки (дедукції, індукції, аналогії, аналізу, синтезу, абстрагування та моделювання), за допомогою яких висвітлено психологічні особливості порушення особою обмежень щодо одержання подарунків. Наукова новизна. Порушення обмежень щодо одержання подарунків учиняє особа виключно умисно, тобто особа усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачає її шкідливі наслідки й бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків. Висновки. За результатами здійсненого дослідження доходимо висновків, що встановлення в національному законодавстві збалансованої системи обмежень щодо одержання подарунків відповідає міжнародному досвіду та сприяє побудові належного механізму запобігання корупційним виявам. Під час розгляду справ зазначеної категорії суди приділяють увагу: встановленню психологічних аспектів цих видів правопорушень, зокрема внутрішнього ставлення особи до порушення обмежень щодо одержання подарунків, усвідомлення нею суспільної шкідливості вчиненого; з'ясуванню, чи було відомо особі про вартість подарунка та чи вживала вона заходів для встановлення такої вартості. Висвітлено проблематику встановлення порушення обмежень щодо одержання подарунків у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, прирівняних до них осіб. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює предмет дослідження, а також судову практику, що сформувалася в процесі правозастосування, унаслідок чого окреслено прогалини в законодавстві щодо цієї сфери.*

**Ключові слова:** порушення обмежень; подарунок; правове регулювання; гостинність; корупція.

### Вступ

Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) на 106 пленарному засіданні в березні 2016 року прийняла Контрольний список питань для оцінки дотримання верховенства права, схвалений Комітетом міністрів Ради Європи та Конгресом місцевих і регіональних властей Ради Європи. Серед заходів запобігання корупції в Розділі F 1 «а» «Корупція і конфлікт інтересів» визначено «обмеження отримання подарунків та інших благ» ("Kontrolnyi spysok", 2016).

Крім того, група експертів GRECO постійно акцентує увагу на питаннях подарунків. Зокрема, GRECO рекомендує (i) деталізувати правила щодо подарунків, які можуть приймати народні депутати, судді та прокурори, зокрема, знизити пороги допустимої вартості таких подарунків; надати чіткіші визначення, які охоплювали б усі можливі види подарунків, зокрема отримані в нематеріальній формі; уточнити концепцію допустимої гостинності; (ii) запровадити внутрішні процедури оцінки та повідомлення про подарунки, а також повернення неприйнятних подарунків ("Zvit za rezultatamy", 2017).

Порушення обмежень щодо одержання подарунків, передбачене ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП),

вважається правопорушенням, пов'язаним з корупцією, і слугує підставою для притягнення особи до дисциплінарної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності.

Питання юридичної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, не є новими для вітчизняної науки. Зазначені питання розглядали в роботах О. Гладуна, Р. Гречанюк, З. Загинеї-Заболотенко, М. Стефанчук, М. Хавронюка, Н. Ярмиш та інших учених. Психологія корупції як окремий предмет наукового аналізу представлена в роботах О. Богодухової, О. Вановської, А. Вознюка, Є. Дровосекова, Л. Казміренко, Г. Корчагіної, М. Решетнікова та ін. Утім прийняття Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції», яким внесені зміни до ст. 172-5 КУпАП, наявність низки нерозв'язаних прикладних проблем притягнення до відповідальності за таке правопорушення вимагають проведення подальших наукових досліджень у цій сфері ("Zakon Ukrainy", 2019).

### Мета і завдання дослідження

Метою та завданнями статті є визначення психологічних особливостей порушення обмежень щодо одержання подарунків, а також встановлення змісту окремих ознак цього обмеження.

### Виклад основного матеріалу

У ст. 172-5 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків. Традиційно в складі цього правопорушення виокремлюємо об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини, які визначають зміст і порядок законної діяльності суб'єктів владних повноважень, який встановлює законодавець. Водночас назва, як і формулювання диспозиції статті, вказує на предмет правопорушення – подарунок. Відповідно до абз. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України, подарунок – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою від мінімальної ринкової.

Об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується активними діями особи у вигляді прийняття подарунка, що не відповідає загально визначеним уявленням про гостинність, а також перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, у якому прийнято подарунки. Так, відповідно до положень Закону України «Про державний бюджет на 2020 рік» від 14 листопада 2019 року № 294-IX, прожитковий мінімум для працездатних осіб становить з 1 січня 2020 року – 2102 гривні. Зазначене не поширюється на:

1) випадки одержання так званих *дозволених* (таких, що не містять обмежень за вартістю) подарунків, які:

– отримують від близьких осіб;

– одержують як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси;

2) випадки вимагання, прохання та одержання так званих *заборонених* подарунків:

– у зв'язку із здійсненням діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

– якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Суб'єкт цього виду правопорушень спеціальний, тобто фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років і володіє додатковими ознаками, зазначена в п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, тобто є уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або особою, яка для завдань цього Закону прирівнюється до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування ("Zakon Ukrainy", 2019).

Поведінка людини, зокрема протиправна, формується під впливом низки зовнішніх обставин – навколишнього середовища, способу життя тощо. Однак, безперечно, такий вплив не позбавляє людину свободи вибору своєї поведінки. Прагнення діяти певним чином здійснюється під контролем свідомості особи, визначається певними потребами й мотивами, завданнями й цінностями, соціальними установками та спрямованістю (Lenska, 2019, p. 110). Із цієї позиції визначення поведінки дав С. Л. Рубінштейн: «Поведінка у людини переважно є результатом низки усвідомлюваних дій або вчинків (Rubinshteyn, 2002, p. 30).

Утім деякі вчені виокремлюють теорію «морального розкладу», відповідно до якої є когнітивний механізм, який переосмислює мораль у людині так, що моральна саморегуляція блокується або навіть не працює (Abraham, Suleeman, & Takwin, 2018). Люди не бажають поводитися неетично (учиняти корупційні дії) за винятком випадків, коли вони знаходять виправдання для своєї поведінки. Відбувається психологічний процес, за якого суб'єкти вважають, що ця поведінка, як і раніше, має моральні цінності, наприклад, вона корисна для організації (Barsky, 2011).

Деякі вчені слушно пов'язують корупцію з теорією зручності. Наприклад, П. Готшалк представляє детермінанти правопорушення, що ґрунтуються на теорії зручності. У цій теорії зазначено, що ступінь індивідуальної орієнтації на зручність визначає, наскільки добросовісна та високого соціального статусу людина в процесі своєї діяльності прийме рішення про порушення закону, коли альтернативні рішення є не такими зручними. На думку дослідника, більш напружений і жадібний фінансовий мотив, покращена організаційна можливість учинення та приховування злочину, сильніша особиста готовність до девіантної поведінки впливають на масштаби злочинних намірів у сфері службової діяльності «білих комірців» (Gottschalk, 2019).

Водночас М. Залозна стверджує, що значна частина корупції, передусім у незахідних суспільствах, є результатом групових процесів і взаємодій, а не виявом розрахунку на індивідуальному рівні. Тому вона закликає до соціально-психологічного вивчення взаємодії, що впливає на прийняття рішення вчинити корупційні дії, і вважає, що символічний інтеракціонізм пропонує особливо потужний інструмент для вивчення корупції в незахідних суспільствах (Zaloznaya, 2014).

У психології увагу акцентують на понятті «хабароманії». Із цього приводу А. Вознюк стверджує, що корупційна поведінка певних індивідів, що має систематичний характер, може перетворитися на психічну залежність від

неправомірної вигоди, яку в психології називають хабароманією. Це прагнення службової особи постійно одержувати неправомірну вигоду, що приносить задоволення (у разі позитивного результату) або пригнічення, чи психологічний дискомфорт (у разі негативного результату). Отже, в особі постає нагальна потреба в постійному одержанні неправомірної вигоди (Vozniuk, 2019, p. 8).

*Суб'єктивною стороною* є внутрішній бік правопорушення, тобто психічні процеси, що відбуваються у свідомості суб'єкта, характеризують його волю і ставлення до вчиненого ним діяння. Згідно з твердженням В. М. Кудрявцева, суб'єктивна сторона породжує, спрямовує та регулює об'єктивну сторону. Майбутня об'єктивна сторона правопорушення в ідеальній формі утворюється у свідомості особи й потім здійснюється в реальності. Вибір особою об'єкта посягання, часу, місця вчинення злочину й засобів досягнення злочинної мети визначає і об'єктивну сторону його поведінки. Об'єктивна сторона, на його переконання, слугує практичним виконанням злочинних намірів суб'єкта (Kudriavtsev, 1960, p. 12-13, 14). Суб'єктивна сторона має надзвичайно важливе значення під час характеристики будь-якого діяння, оскільки вона тісно пов'язана і з об'єктом, і з об'єктивною стороною, які в ній утлюються.

Суб'єктивну сторону правопорушення традиційно характеризують такими ознаками, як вина, мотив і мета. Крім цього, суб'єктивною стороною деяких складів правопорушень охоплюють й інші компоненти психічної діяльності. Наприклад, важливе місце в суб'єктивній стороні злочину посідають емоції, тобто переживання особи, які були в особі під час вчинення нею злочину. Аналізуючи склад правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, слід зауважити, що емоційний стан правопорушника лежить за його межами та прямо не впливає на кваліфікацію вчиненого. Однак, відповідно до вимог ст. 34 КУпАП, учинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або за збігу тяжких особистих чи сімейних обставин визнається обставиною, що пом'якшує відповідальність за адміністративне правопорушення.

Отже, *суб'єктивна сторона* аналізованого правопорушення характеризується ставленням свідомості та волі винної особи до порушення обмежень щодо одержання подарунків, яке вона вчиняє. Головною та обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони будь-якого правопорушення є вина.

Вина як невід'ємний елемент суб'єктивної сторони правопорушення й обов'язкова ознака складу правопорушення є нерозривно пов'язаною з об'єктом та об'єктивною стороною, проте не

охоплює їх своїм змістом. Вона «акумулює в собі ознаки об'єкта й об'єктивної сторони, як у дзеркалі, відображає те, як ці ознаки проходять крізь призму свідомості правопорушника» (Vazhanov et al., 2001, p. 128). Зміст вини утворюють свідомість і воля, які відображають інтелектуальний та вольовий елементи діяння. Різні поєднання цих елементів створюють дві форми вини – умисел і необережність.

Не має жодних сумнівів у тому, що порушення обмежень щодо одержання подарунків учиняє особа виключно *умисно*, тобто усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачає її шкідливі наслідки й бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків.

Згідно з ч. 3 ст. 722 ЦК України, якщо дарунок направлено обдаровуваному без його попередньої згоди, дарунок є прийнятим, якщо обдарований негайно не заявить про відмову від його прийняття ("Tsyvilnyi kodeks", 2003).

У ст. 24 Закону закріплено механізм відмови від пропозиції отримання незаконного подарунка, а також алгоритм дій особи в разі виявлення майна, що може бути подарунком чи неправомірною вигодою, у службовому кабінеті. Так, якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше ніж протягом одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складають акт, який підписує особа, що виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Доходимо висновку, що порушення обмежень стосовно одержання подарунків учиняє особа виключно умисно.

До суб'єктивної сторони складу цього правопорушення належить *уявлення про гостинність*. У ст. 23 Закону закріплено словосполучення «загальновизнане уявлення про гостинність», але не визначення поняття гостинності або її ознак.

У цьому аспекті ми поділяємо позицію О. Гладуна та І. Єрьоменко, згідно з якою *загальновизнане уявлення про гостинність* – це те, що має сприйматися в конкретній обстановці сторонами саме як захід дотримання правил етикету, що не пов'язаний з використанням службових повноважень чи свого становища, зокрема з раніше вчиненими діями чи

прийнятими рішеннями, а також діями, які суб'єкт відповідальності має вчинити на прохання дарувальника. Уявлення про гостинність належить до суб'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення. Отже, саме особа, що приймає подарунок, має пересвідчитися в тому, що він насправді є виявом гостинності та, спираючись на власні моральні, етичні переконання і принципи, прийняти рішення, чи може вона прийняти цей подарунок, чи ні. Істотне значення для визначення відповідності подарунка гостинності є обстановка та нагода, з якої він подарований. Так, якщо службова особа одержує певні блага (або погоджується одержати їх) за свою сумлінно виконану цілком правомірну дію, яка не була заздалегідь обумовлена, то така «винагорода-подяка» також є «неправомірною вигодою», а не «подарунком» (Kostenko, 2018, p. 117).

Цілком слушно зауважують Л. Казміренко, О. Кудерміна, що мотиви й мотивація корупційної поведінки не підлягають спостереженню, тому вони не доступні безпосередньому пізнанню. Вивчення психологічних аспектів корупції потребує створення спеціальної методології, застосування суб'єктного підходу й концептуалізації інтерперсональних механізмів опосередкування психологічного знання (Kazmirenko, & Kudermyna, 2018, p. 11). У цьому аспекті ще одним важливим питанням є з'ясування наявності так званого корупційного мотиву в особі, яка порушує обмеження щодо одержання подарунків. Проаналізуємо судову практику з цього приводу.

Так, постановою Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 29 січня 2019 року закрито провадження у справі у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172-5 КУпАП. Згідно з матеріалами справи, ОСОБА\_1, обіймаючи посаду сільського голови Сурсько-Литовської сільської ради, одноразово прийняв подарунок – житловий будинок, вартість якого становить 140064,00 грн, що перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка.

У судовому засіданні ОСОБА\_1 своєї вини в учиненні зазначеного вище правопорушення не визнав і дав пояснення, що подарований будинок знаходиться на одному подвір'ї з його будинком, на прохання ОСОБА\_3 він протягом тривалого часу доглядав за її мамою ОСОБА\_4, тож вона виконала її волю та подарувала йому цей будинок, уклавши договір дарування. Як посадова особа він не виконував для ОСОБА\_3 та не отримував подяки за раніше вчинені ним на посаді сільського голови та не приймав рішень на користь дарувальника ОСОБА\_3 або інших осіб.

Приймаючи рішення про закриття провадження, суд керувався таким.

Обов'язковою ознакою, за якою неправомірні діяння визнають корупційними, є корисливий або інший особистий інтерес осіб, які є суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, а тому під час з'ясування суб'єктивної сторони будь-якого з передбачених законом корупційних правопорушень слід перевіряти наявність у правопорушника такого інтересу. У цьому випадку суд не встановлює наявності в особі будь-якого корисливого або іншого особистого інтересу, а тому вважає, що в його діях немає невід'ємних ознак суб'єктивної складової корупційного правопорушення.

Також суд вважає, що не здобуто доказів того, що ОСОБА\_1 отримав подарунок від ОСОБА\_3 у зв'язку зі здійсненням своєї діяльності, пов'язаної з виконанням функцій органів місцевого самоврядування, тобто немає причиново-наслідкового зв'язку між виконанням ним функцій органу місцевого самоврядування та одержанням подарунка ("Postanova Dnipropetrovskoho raionnoho sudu", 2019).

На противагу такій правовій позиції, обґрунтованішою видається постанова Галицького районного суду м. Львова від 30 жовтня 2019 року, якою суд визнав винною ОСОБУ\_1, заступника командира роти № 2 батальйону № 3 УПП у Львівській області, у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172-5 КУпАП, а саме одержання подарунка – 1/2 (однієї другої) частки у праві власності на житловий будинок загальною вартістю 606 894 грн, що перевищує дозволений законом розмір сукупної вартості подарунків, на який має право суб'єкт.

Водночас у процесі судового розгляду було встановлено, що дарувальник не є для ОСОБА\_1 близькою особою в розумінні Закону, оскільки з досліджених доказів вбачається, що останні спільно не проживали, не були пов'язані спільним побутом, немає відомостей про наявність між ними взаємних прав та обов'язків. З показань ОСОБА\_2 встановлено, що вона проживала за місцем своєї реєстрації та лише періодично перебувала в сім'ї обдаровуваного ("Postanova Halyskoho raionnoho sudu", 2019).

### **Наукова новизна**

Унаслідок проведеного дослідження встановлено, що порушення обмежень щодо одержання подарунків особа вчиняє виключно *умисно*, тобто усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачає її шкідливі наслідки й бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків.

Так званий корупційний мотив знаходиться поза межами складу правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП. Зазначене правопорушення належить до правопорушень, пов'язаних із корупцією, а отже, причиново-наслідковий зв'язок між виконанням особою функцій органу державної влади або органу місцевого самоврядування та одержанням подарунка знаходиться поза межами його складу. Наявність такого причиново-наслідкового зв'язку свідчить про ймовірне вчинення особою корупційного правопорушення, за яке встановлено кримінальну відповідальність (ст. 368 КК України).

#### Висновки

Отже, за результатами здійсненого дослідження доходимо висновку, що встановлення в національному законодавстві збалансованої системи обмежень щодо одержання подарунків відповідає міжнародному досвіду та сприяє побудові належного механізму запобігання корупційним виявам.

Під час розгляду справ зазначеної категорії судами увагу акцентують на:

1) встановленні психологічних аспектів цих видів правопорушень, зокрема внутрішнього ставлення особи до порушення обмежень щодо одержання подарунків, усвідомлення нею суспільної шкідливості вчиненого;

2) з'ясуванні, чи було відомо особі про вартість подарунка та чи вживала вона заходів для встановлення такої вартості.

Юридична (адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова) відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків настає за вчинення виключно умисних дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Для кваліфікації дій особи за ст. 172-5 КУпАП не має значення встановлення наявності так званого «корупційного мотиву». Адже стаття 172-5 КУпАП належить до правопорушень, пов'язаних з корупцією, тобто таких, які не містять ознак корупції, однак порушують встановлені законом вимоги, заборони й обмеження.

#### REFERENCES

- Abraham, J., Suleeman, J., & Takwin, B. (2018). Psychological mechanism of corruption: A comprehensive review. *Asian Journal of Scientific Research*, 11(4), 587-604. doi: <https://doi.org/10.3923/ajsr.2018.587.604>.
- Barsky, A. (2011). Investigating the Effects of Moral Disengagement and Participation on Unethical Work Behavior. *Journal of Business Ethics*, 104(1), 59-75. doi: 10.1007/s10551-011-0889-7.
- Bazhanov, M.I., Baulin, Yu.V., & Borysov, V.I. (et al.). (2001). *Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna [Criminal law of Ukraine. The general part]*. M.I. Bazhanov, V.V. Stashys, V.Ya. Tatsii (Ed.). Kyiv: Yurinkom Inter; Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Gottschalk, P. (2019). Theory of Convenience: Determinants of White-Collar Crime Intention. *Deviant Behavior*, 1-9. doi: 10.1080/01639625.2019.1624101.
- Kazmirenko, L.I., & Kudermina, O.I. (2018). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do doslidzhennia koruptsii yak psikhologichnoho fenomenu [Theoretical and methodological approaches to the study of corruption as a psychological phenomenon]. *Yurydychna psikhologhiia, Legal psychology*, 2(23), 9-19. Retrieved from <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/885/976> [in Ukrainian].
- Kontrolnyi spysok pytan dlia otsinky dotrymannia verkhovenstva prava, skhvalenyi Komitetom Ministriv Rady Yevropy ta Konhresom mistsevykh i rehionalnykh vlastei Rady Yevropy 11-12 berez. 2016 r. [Checklist of issues for the rule of law evaluation, approved by the Committee of Ministers of the Council of Europe and the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe from Marc 11-12, 2016]. (n.d.). [www.venice.coe.int](http://www.venice.coe.int). Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-rus) [in Ukrainian].
- Kostenko, O.M. (Ed.). (2018). *Sudovyi rozhljad sprav pro pravoporushennia, poviazani z koruptsiieiu [Proceedings on Corruption Offenses]*. Kyiv: Nats. akad. prokuratury Ukrainy [in Ukrainian].
- Kudriavtsev, V.N. (1960). *Obektivnaia storona prestupleniia [The objective side of crime]*. Moscow: Gosizdat [in Russian].
- Lenska, L.V. (2019). *Psykholoho-pravova kharakterystyka hrabezhu [Psychological and legal characteristics of robbery]*. Retrieved from [http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14102/1/avtoreferat\\_lenska\\_lv.pdf](http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14102/1/avtoreferat_lenska_lv.pdf) [in Ukrainian].
- Postanova Dnipropetrovskoho raionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 29 sich. 2019 r. Sprava No. 175/228/19 [Resolution of the Dnipropetrovsk District Court of Dnipropetrovsk region from January 29, 2019. Case No. 175/228/19]. (n.d.). [reyestr.court.gov.ua](http://reyestr.court.gov.ua). Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79491860> [in Ukrainian].
- Postanova Halytskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 30 zhovt. 2019 r. Sprava No. 461/6031/19 [Resolution of the Halych District Court of Lviv from October 30, 2019. Case No. 461/6031/19]. (n.d.). [elar.naiu.kiev.ua](http://elar.naiu.kiev.ua). Retrieved from [http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14102/1/avtoreferat\\_lenska\\_lv.pdf](http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14102/1/avtoreferat_lenska_lv.pdf) [in Ukrainian].
- Rubinshteyn, S.L. (2002). *Osnovy obshchey psikhologii [Fundamentals of general psychology]*. SPb.: Piter [in Russian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 2003 r. No. 435-IV [Civil Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 435-IV]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/stru#Stru> [in Ukrainian].

- Vozniuk, A.A. (2019). Psykholohichni teorii poiasnennia koruptsii [Psychological theories of explaining corruption]. *Yurydychna psykholohiia, Legal psychology*, 2(25), 7-15. Retrieved from <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1115/1120>. doi: <https://doi.org/10.33270/03192502> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi biudzheth na 2020 rik": vid 14 lystop. 2019 r. No. 294-IX [Law of Ukraine "On the State Budget for 2020" from November 14, 2019, No. 294-IX]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro zapobihannia koruptsii": vid 14 zhovt. 2019 r. No. 1700-VII [Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" from October 14, 2019, No. 1700-VII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print> [in Ukrainian].
- Zaloznaya, M. (2014). The social psychology of corruption: Why it does not exist and why it should. *Sociology Compass*, 8(2), 187-202. doi: <https://doi.org/10.1111/soc4.12120>.
- Zvit za rezultaty Chetvertoho raundu otsyniuvannia stanu vykonannia Ukrainoiu rekomendatsii GRECO, ukhvaleny na 76-mu plenarnomu zasidanni GRECO (Strasburh, 19-23 cherv. 2017 r.) [Result for the results of the Chetvertoho round of otsyniuvannia stanu vykonannia Ukrainoiu rekomendatsii GRECO, approved at the 76<sup>th</sup> plenary anchored GRECO (Strasbourg, June 19-23, 2017)]. (n.d.). *rm.coe.int*. Retrieved from <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco-19-23-2017-/1680737206> [in Ukrainian].

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Abraham J., Suleman J., Takwin B. Psychological mechanism of corruption: A comprehensive review. *Asian Journal of Scientific Research*. 2018. No. 11 (4). P. 587–604. doi: <https://doi.org/10.3923/ajsr.2018.587.604>.
- Barsky A. Investigating the Effects of Moral Disengagement and Participation on Unethical Work Behavior. *Journal of Business Ethics*. 2011. No. 104 (1). P. 59–75. doi: 10.1007/s10551-011-0889-7.
- Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.] ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ : Юрінком Інтер ; Харків : Право, 2001. 416 с.
- Gottschalk P. Theory of Convenience: Determinants of White-Collar Crime Intention. *Deviant Behavior*. 2019. P. 1–9. doi: 10.1080/01639625.2019.1624101.
- Казміренко Л. І., Кудерміна О. І. Теоретико-методологічні підходи до дослідження корупції як психологічного феномену. *Юридична психологія*. 2018. № 2 (23). С. 9–19. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/885/976>.
- Контрольний список питань для оцінки дотримання верховенства права, схвалений Комітетом Міністрів Ради Європи та Конгресом місцевих і регіональних властей Ради Європи 11–12 берез. 2016 р. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-rus).
- Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практич. посіб. / кол. авт. ; за ред. О. М. Костенка. Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2018. 346 с.
- Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления : монография. М. : Госюриздат, 1960. 244 с.
- Ленська Л. В. Психолого-правова характеристика грабежу : дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2019. URL: [http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14102/1/avtoreferat\\_lenska\\_lv.pdf](http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/14102/1/avtoreferat_lenska_lv.pdf).
- Постанова Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 29 січ. 2019 р. Справа № 175/228/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79491860>.
- Постанова Галицького районного суду м. Львова від 30 жовт. 2019 р. Справа № 461/6031/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85339939>.
- Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 2002. 720 с.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/stru#Stru>.
- Вознюк А. А. Психологічні теорії пояснення корупції. *Юридична психологія*. 2019. № 2 (25). С. 7–15. URL: <https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1115/1120>. doi: <https://doi.org/10.33270/03192502>.
- Про державний бюджет на 2020 рік : Закон України від 14 листоп. 2019 р. № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20>.
- Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>.
- Zaloznaya M. The social psychology of corruption: Why it does not exist and why it should. *Sociology Compass*. 2014. No. 8 (2). P. 187–202. doi: <https://doi.org/10.1111/soc4.12120>.
- Звіт за результатами Четвертого раунду оцінювання стану виконання Україною рекомендацій GRECO, ухвалений на 76-му пленарному засіданні GRECO (Страсбург, 19–23 черв. 2017 р.). URL: <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco-19-23-2017-/1680737206>.

Стаття надійшла до редколегії 25.03.2020

**Zahorska O.** – Senior Lecturer of the Department of Promotion Qualification of Prosecutors on Issues Prevention of Corruption Prosecutors' Training Institute of the National Prosecution Academy of Ukraine, Kyiv, Ukraine  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6841-7115>

## Psychological Features of Violation of Restrictions on Receiving Gifts

*Violation of restrictions on the receipt of gifts in domestic law is considered as an administrative offense related to corruption, not directly, but indirectly belongs to corruption. Violation of restrictions on the receipt of gifts entails disciplinary, administrative and civil liability. The **purpose** of the article is to investigate the peculiarities of the subjective side of the offense, provided for in Article 172-5 of the Code of Administrative Offenses. **Methodology.** The general scientific methods of formal logic (deduction, induction, analogy, analysis, synthesis, abstraction and modeling) are used, with the help of which administrative sanctions for violation of restrictions on receiving gifts are disclosed. **Scientific novelty.** The violation of the restrictions on the receipt of gifts is committed by the person solely intentionally, that is, the person is aware of the unlawful nature of his act or omission, anticipates its harmful effects and desires them or knowingly permits them to occur. **Conclusions.** The results of the study show that the establishment of a balanced system of restrictions on the receipt of gifts in the national legislation is in line with international experience and helps to build a proper mechanism for preventing corruption. In the consideration of cases of the specified category by the courts, special attention is paid to: establishment of psychological aspects of these types of offenses, in particular the internal attitude of a person to violation of restrictions on receiving gifts, awareness of the social harm of the offender; to find out if the person was aware of the value of the gift and whether they were taking steps to determine that value. The problems of establishing violation of restrictions on receiving gifts in the activity of persons authorized to perform the functions of the state and local self-government, equal to them, are covered. The legal framework regulating the subject of the research is analyzed, as well as the jurisprudence that has emerged in the law enforcement process, resulting in the gaps in the legislation in this field.*

**Keywords:** violation of restrictions; gift; legal regulation; hospitality; corruption.